

دولت ۵۵ روزه از هاری

۸ دی ۱۳۹۴ ساعت ۱۷:۴۳

سپس با توجه به گزارش سولیوان مبنی بر این که وی و سفیر بریتانیا به شاه در مورد تشکیل یک دولت نظامی هشدار داده‌اند خطاب به او افزودم که امیدوارم روشن کرده باشم و به سفیرمان نیز دستور داده شده تا این نکته را روشن کند که ما شما را برای در پیش گرفتن جهت خاصی نصیحت یا ترغیب نمی‌کنیم

در ۱۲ آبان ۱۳۵۷ دو روز قبل از آنکه نخست‌وزیری ارتشبد غلامرضا از هاری از شبکه‌های خبری ایران و جهان اعلام شود، برژینسکی مشاور امنیتی جیمی کارتر رئیس جمهور آمریکا، در تماسی تلفنی به شاه حمایت کامل دولت متبوع خود را از وی اعلام کرد. این تماس متعاقب جلسه‌ای که در کاخ سفید و در ارتباط با گزارش ویلیام سولیوان سفیر آمریکا در تهران برگزار گردید، گرفته شد. در آن گزارش، سولیوان به وضعیت متزلزل شاه و به روند رو به گسترش انقلاب اسلامی ایران اشاره کرده بود. برژینسکی در خاطرات خود چنین می‌نویسد:

«... من به شاه گفتم که ایالات متحده آمریکا در بحران کنونی به طور تام و تمام و بدون هیچ‌گونه قید و شرطی از شما حمایت می‌کند. شما از حمایت کامل ما برخوردار هستید. ثانیاً ما از تصمیم شما چه راجع به شکل و چه راجع به ترکیب حکومت مورد نظرتان حمایت خواهیم کرد و ثالثاً ما، تکرار می‌کنم، ما شما را به هیچ‌گونه راه‌حل خاصی تشویق و ترغیب نمی‌کنیم. سپس با توجه به گزارش سولیوان مبنی بر این که وی و سفیر بریتانیا به شاه در مورد تشکیل یک دولت نظامی هشدار داده‌اند خطاب به او افزودم که امیدوارم روشن کرده باشم و به سفیرمان نیز دستور داده شده تا این نکته را روشن کند که ما شما را برای در پیش گرفتن جهت خاصی نصیحت یا ترغیب نمی‌کنیم ... به نظر من مشکل شما این است که باید دست به یک سلسله اقدامات خاصی بزنید که اقتدار شما را به نحو مؤثر نشان دهد. شاه به سادگی پاسخ داد: چشم.» ۱

توصیه برژینسکی به شاه مقدمه تشکیل دولت نظامی ارتشبد از هاری بود. کمتر از ۴۸ ساعت پس از این توصیه از هاری رئیس ستاد ارتش با حکم شاه به نخست‌وزیری رسید و به دولت دو ماهه جعفر شریف‌امامی خاتمه داد.

از هاری کیست؟

غلامرضا از هاری در ۱۲۹۱ش. در شیراز متولد شد. پدرش در کنسولگری انگلیس در شیراز مستخدم بود. از هاری پس از تحصیلات ابتدائی و متوسطه، در ۱۳۱۲ وارد دانشکده افسری شد و دو سال بعد با درجه ستوان دومی مأمور خدمت در تیپ شیراز شد. قریب ۱۰ سال از دوران اولین خدمت وی، در فارس سپری شد. او با درجه سرگردی دوره دانشکده جنگ تهران را سپری کرد و در ۱۳۲۸ به سرهنگی رسید. پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ که ارتش زیر سلطه مستشاران امریکایی قرار گرفت، به دفعات به امریکا اعزام شد و دوره‌های ستاد و اطلاعات را در آن کشور پشت سر نهاد. چندی نیز در اداره مستشاری خدمت کرد و سپس در

۱۳۳۵ با درجه سرتیپی فرمانده لشکر کرمان شد. پس از آن فرماندهی لشکر سبزواری را به او سپردند و بعد به معاونت دانشکده جنگ و فرماندهی دانشگاه نظامی منصوب شد. از هاری سپس با درجه سپهبدی به فرماندهی لشکر کرمانشاه منصوب شد. در مرحله بعد معاونت ستاد کل ارتش را بر عهده گرفت. سرانجام بازنشسته شد. اما پس از کنار گذاردن ارتشبد فریدون جم در ۲۸ تیر ۱۳۵۰ دعوت به کار شد و با درجه ارتشبدی ریاست ستاد ارتش را عهده دار شد و قریب ۷ سال تا زمان انتصاب به نخست‌وزیری این سمت را دارا بود.

از هاری از نظامیان مورد اعتماد شاه بود. او بهترین مناسبات را با سفیران امریکا و انگلیس و با مستشاران نظامی آنها داشت و همواره نظر مساعد آنها را به خود جلب می‌کرد.

روی کار آمدن کابینه نظامی از هاری که دو ماه قبل از خروج شاه از کشور و سه ماه پیش از سقوط حکومت پهلوی و پیروزی انقلاب اسلامی ایران صورت گرفت، حاصل مشورت شاه با «سولیوان» و «آنتونی پارسونز» سفیر امریکا و انگلیس در تهران و اصرار آنها به روی کار آمدن یک دولت نظامی بود. اگر چه این گزینش به منظور برقراری حکومت نظامی در سراسر کشور و تشدید فضای رعب و وحشت و با هدف مهار قیام فراگیر مردم انجام گرفت ولی شاه در بدو کار دولت جدید طی پیامی رادیویی به خطاهای خود در برابر مردم اعتراف کرد و به آنان قول داد که این خطاها از هر جهت جبران گردد.

شاه در نطق خود که در ۱۴ آبان از رادیو و تلویزیون پخش شد از جمله خطاب به مردم گفت:

«... ملت ایران، صدای انقلاب شما را شنیدم. در فضای باز سیاسی بر علیه زورگوئی و فساد قیام کرده‌اید، انقلاب شما نمی‌تواند مورد پشتیبانی من نباشد... موج انقلاب شریانه‌های اقتصادی کشور را فلج کرده و حتی نفت هم تولید نمی‌شود، نا امنی، کشتار و شورش استقلال مملکت را در خطر انداخته است... برای جلوگیری از سقوط کشور و به منظور تأمین آرامش و آسایش تلاش می‌کنم که یک دولت ائتلافی تشکیل بدهم و تا تشکیل آن، یک دولت موقت تشکیل می‌دهم... من به عنوان پادشاه سوگند یاد کرده‌ام که استقلال و مذهب کشور را حفظ کنم. باز هم سوگند می‌خورم که نگذارم دیگر اشتباهات گذشته تکرار شود... من از روحانیون خواهش می‌کنم که نهایت تلاش خود را برای حفظ تنها کشور شیعه در دنیا بکار ببرند... من از همه... می‌خواهم که به ایران فکر کنند...»

اظهارات شاه نشان دهنده یأس و استیصال وی در رویارویی با انقلاب مردم بود. یک روز پس از پخش نطق شاه، از هاری کابینه ۹ نفره خود را که ۴ نفر از آنان وزیران دولت شریف امامی بودند و بقیه را فرماندهان نیروهای نظامی و انتظامی و امنیتی تشکیل می‌دادند به شاه معرفی کرد. این کابینه پس از تأیید شاه، رأی اعتماد مجلس شورای ملی را نیز در ۲۷ آبان بدست آورد و مأموریت خود را آغاز کرد.

موضع صریح امام خمینی

امام خمینی (س)، پس از آگاهی از روی کار آمدن دولت نظامی، بلافاصله موضع‌شان را اعلام کردند. اولین واکنش امام، در مصاحبه با تلویزیون «سی-بی-اس» امریکا در روز دوشنبه ۱۵ آبان ۱۳۵۷ بود. خبرنگار از امام پرسید: واکنش حضرت‌عالی درباره آخرین مسئله‌ای که اتفاق افتاده (تغییر دولت و سخنرانی شاه) چیست؟ امام پاسخ دادند:

«تغییر دولتها، تأثیری در نهضت عمومی مردم ایران ندارد. دولتها، چه دولت نظامی باشند و چه دولتهای دیگر، نمی‌توانند مسائل را حل کنند؛ یعنی قیامی که از مردم صادر شده، این قیام را بشکنند.» ۲

همان روز امام خمینی (س)، در مصاحبه دیگری با کانال ۲ رادیو تلویزیون آلمان، فرمودند:

«با این حکومت نظامی، مردم همان رفتار را می‌کنند که با حکومت‌های نظامی دیگر کردند؛ و این دست و پا کردنها در ایران، دیگر هیچ رنگی ندارد و فایده‌ای برای شاه ندارد. شاه باید برود و چاره‌ای جز این نیست.» ۳

روی کارآمدن دولت نظامی در کشور اوضاع را بحرانی‌تر کرد. تظاهرات و راهپیمایی‌ها افزایش یافت، اعتصابات در ادارات و کارخانجات گسترده‌تر شد، بازارها و مدارس تعطیل شدند و سرکوب خونین مردم توسط حکومت نظامی نیز ادامه یافت. در دوران حکومت ازهاری مأمورین نظامی در بعضی روزنامه‌ها مستقر شدند، کارکنان کیهان و اطلاعات به عنوان مشهورترین نشریات آن روز همراه با چند روزنامه دیگر به جمع اعتصاب‌کنندگان پیوستند، کارکنان رادیو تلویزیون دست از کار کشیدند و اکثر بانکهای کشور نیز بخاطر اعتصاب کارکنان تعطیل شدند. دولت ازهاری مایوس از وضعیت بوجود آمده تلاش کرد تا با دستگیری بعضی رجال گذشته، به زعم خود خشم مردم را فرو بنشانند. در چهارچوب این تصور امیر عباس هویدا نخست‌وزیر اسبق، منوچهر آزمون وزیر سابق مشاور در امور اجرائی، داریوش همایون وزیر اسبق اطلاعات و جهانگردی، منصور روحانی وزیر اسبق کشاورزی، ارتشبد نصیری رئیس سابق ساواک، نیک‌پی شهردار سابق تهران، سپهبد صدیقی رئیس سابق شهربانی کشور، ولیان استاندار سابق خراسان، شیخ‌الاسلام زاده وزیر سابق بهداری، نیلی‌آرام معاون سابق وزارت بهداری، فریدون مهدوی وزیر اسبق بازرگانی و تعدادی دیگر از مسئولان رژیم توسط مأموران حکومت ازهاری بازداشت شدند. اما این بازداشتها نه تنها کمترین تأثیری در تسکین افکار عمومی نداشت بلکه خود دستاویزی مناسب برای نویسندگان شد تا درباره فساد رژیم سخن بگویند. بازداشت کسی که ۱۳ سال نخست‌وزیر بوده و یا توقیف ارتشبدی که ۱۷ سال در رأس دستگاه امنیتی کشور قرار داشته و یا استاندار و نایب‌التولیه‌ای که به پاس خدماتش به شاه، عالی‌ترین نشان درباری را دریافت کرده دلیل قاطعی بر محکومیت رژیم بود.

قیام اسلامی مردم در مدت زمان کوتاه حکومت ازهاری شکل وسیع‌تری به خود گرفت. نقطه اوج این قیام تظاهرات میلیونی و تاریخی مردم در روزهای تاسوعا و عاشورای حسینی (۱۹ و ۲۰ آذر ۱۳۵۷) در سراسر کشور بود.

یکی از مهمترین حوادثی که در دوران حکومت ازهاری رخ داد حمله مسلحانه چند نفر از نظامیان پادگان لویزان به سوی فرماندهانشان بود. این حادثه در ظهر روز عاشورا - ۲۰ آذر ۱۳۵۷ - به وقوع پیوست. ارتشبد عباس قره‌باغی وزیر کشور کابینه ازهاری در کتاب خاطرات خود، ماجرا را این چنین شرح می‌دهد:

«در روز عاشورا علاوه بر خونریزی در بعضی از شهرهای کوچک اتفاقات زیر نیز صورت گرفت:

تیراندازی به وسیله چند نفر درجه‌دار و سرباز از طرفداران مخالفین و مذهبی‌ها بر روی افسران و درجه‌داران در داخل نهارخوری پادگان لویزان گارد شاهنشاهی که در جریان آن عده‌ای افسر و درجه‌دار و سرباز به قتل رسیدند. هر چند جریان این واقعه مخفی نگهداشته شد و تعداد کشته‌شدگان رسماً اعلام نگردید.

ساعت ۵/۱ بعد از ظهر عاشورا یک افسر، دو درجه‌دار و چهار سرباز مسلح به نهارخوری افسران ارشد پادگان لویزان حمله بردند و با رگبار مسلسل هفتاد و دو نفر از افسران ارشد و درجه‌داران پادگان لویزان و هوانیروز را کشته ... اعلامیه غیر رسمی حاکی است ... ۲۷ افسر، ۴۱ درجه‌دار و ۴ سرباز را کشته‌اند. کلیه حمله‌کنندگان به غیر از یک سروان هوانیروز که دستگیر شده کشته شده‌اند.» ۴

بعداً گفته شد که در اجلاس لویزان، نظامیان سرگرم تدارک نقشه برای قتل عام دسته‌جمعی مردم تهران بودند. حادثه لویزان روحیه نظامیان و افسران بلندپایه حکومت شاه را به شدت متزلزل کرد و آنان را بیش از گذشته به بی‌حاصل بودن مقاومت در برابر اراده ملت، متقاعد ساخت. در دوران حکومت ازهاری بعضی ژنرالهای ارشد ارتش از جمله ارتشبد «غلامعلی اویسی» فرماندار

نظامی تهران وعامل قتل عام مردم در روز ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ به بهانه‌های مختلف از کشور خارج شدند.
از هاری نیز که ۱۵ روز از مجموع ۵۵ روز عمر کابینه‌اش بیمار بود در روز ۱۰ دی ۱۳۵۷ استعفا داد و چند روز بعد از کشور خارج شد. وی در ۱۳۸۰ در آمریکا گذشت.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۰۸۶۷/دولت-۵۵-روزه-از هاری>